

Ulusal İnovasyon Sistemi (III)

Aykut Göker

Daha gelişkin ya da yeni bir ürün ortaya koymak o ürünün içerdiği teknolojiyi geliştirebilmeye ya da yeni bir teknoloji ortaya koyabilmeye bağlıdır. Ürettiği ürünü geliştirmek, pazara yeni bir ürün sürmek isteyen bir üretici firma, bu teknoloji geliştirme, yeni bir teknoloji üretme işini ya kendi yapacak ya da bir başka kuruluşun geliştirdiği teknolojiyi alıp kullanacaktır. **Birinci durumda** firma, kendi AR-GE birimini kurmak ve kendisi araştırma yapmak zorundadır. Bunun için araştırmacıya ve paraya ihtiyacı vardır. AR-GE faaliyeti, buna yatkın, yetenekli elemanların çalıştırılmasını ve genellikle, tek bir firmanın üstesinden gelemeyeceği, büyük harcamaları gerektirir. Üstelik firma, AR-GE gibi, sonucunda ne çıkacağı pek belli olmayan; belli olsa bile, getirisini bütünüyle kendisine mal etmesinin oldukça güç olduğu (fikri mülkiyet haklarındaki ilerlemelere rağmen, geliştirilen ürün başka firmalarca, nispeten az bir yatırım maliyetiyle taklit edilebilir) riskli bir alana yatırım yapacaktır. Firmaların buna kolay kolay yanaşmadıkları biliniyor.

İkinci durumda firma, ürününü geliştirmek için gereksindiği teknolojiyi, üretimi için gerekli hammaddeyi alır gibi, kendi dışından sağlayacaktır. Diyelim sağladı, ama bu yetmez; hammadde alımından farklı olarak, bir tür bilgi demek olan o teknolojiyi, amaçladığı gelişkin ürünü elde etmekte kullanabilmek için, öğrenip özümsemek zorundadır. Hem bu özümseme hem de özümsemediği bilgiyi sonuçta somut, pazarlanabilir bir ürüne dönüştürebilmek için, firmanın, yine de, rutin üretim faaliyetlerinin gerektirdiği beceri düzeyinin üzerinde becerileri olan elemanlara; bu elemanlar eliyle yürüteceği bir dizi ürün geliştirme faaliyeti için paraya ihtiyacı vardır. Firmaların, bu ikinci durumda bile, tek başlarına başa çıkamayacakları güçlüklerle karşılaştıkları biliniyor. Gereksindikleri teknolojiyi geliştirme yeteneği, diyelim, bir üniversitede var; ama firmaların, o yeteneğe sahip bilim insanlarıyla kolay diyalog kuramadıkları; onların dilini -bilimin dilini- anlamakta güçlük çektikleri bir gerçek. (Derseniz ki, bir yol daha var; yeni ürün mü üretmek istiyorsun; bastırır parayı, o ürünü geliştirmiş olan firmadan alırsın lisansı, sen de üretirsin. Tabii bu da mümkün... Ama burada anlatmak istediğimiz, yaşadığımız gezegen üzerinde kendileri için bir gelecek tanımlayan ülkelere tutulan yol; elbette tercih size ait.)

Bu nedenlerledir ki, firmalarının, yeni ürünler geliştirme yeteneğine sahip olmalarını ekonomik ve toplumsal bir gereklilik olarak gören ülkeler, sayılan güçlüklerin aşılmasında yardımcı olacak kurum ve mekanizmaların oluşmasını ve bunların birbirlerini tamamlayacak biçimde çalışmalarını sağlayıcı düzenlemelere gidiyorlar; ‘ulusal inovasyon sistemi’ denen sistemi kurmaya, varsa geliştirmeye çalışıyorlar. Firmaların bilim ve teknolojiadaki gelişmeleri izleyebilmeleri ve bunları anlayabilmeleri için üniversitelerle kendileri arasında aracılık [çevirmenlik] yapacak danışman kuruluşlar; firmaların üniversitelerle ve araştırma kurumlarıyla daha kolay temas kurabilecekleri, belki de ortak bir dil geliştirebilecekleri teknoparklar; bilgiye erişimlerini kolaylaştıracak / hızlandıracak ağyapılar (şebekeler); hepsinden önemlisi, firmaları, AR-GE ve yeni ürün geliştirme faaliyetlerinin risklerine karşın, yine de bu yöne yönlendirecek finansman destek mekanizmaları olmadan bir ülke firmalarının yeni ürünler geliştirmeleri -yenilikçi olmaları- beklenemez. Bunun içindir ki, ulusal inovasyon sistemleri, araştırmacıları yetiştiren, bilim ve teknolojinin üretilmesine kaynaklık eden üniversiteler ve araştırma kurumları kadar, bilim ve teknolojiyi gelişkin, yeni bir ürüne

(ekonomik ve toplumsal bir faydaya) dönüştürme sürecinde rol oynayan diğer kurumları da içerirler.

Yeni teknolojiden yeni ürüne giden düz bir yol yoktur. Yeni ürün pek çok kişi, kurum ve çevresel faktörün kendi aralarındaki karmaşık ilişkilerin, etkileşimlerin, sistemik bir işleyişin sonunda ortaya çıkar. Sistemik işleyiş için uygun ortam ve iklimi yaratmak; gerekli düzenlemeleri yapmak; orkestrasyonu sağlamak hükümetlerin/devletin görevidir. Bu nedenle, ulusal inovasyon sistemlerinin kilit taşı hükümetlerdir/devlettir. Henüz inovasyon sistemlerini kurmamış ülkeler için devletin rolü daha da önemlidir.

agoker@ttgv.org.tr

CBT, 10 Mart 2001.